OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 12.6.2017
Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

HE 60/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2017 lisätalousarvioksi: yliopistojen yhteistyömallin toimivuus

Tausta

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta selvitysmies Jari Jokinen esitti keinoja siihen, miten koulutuksella vastataan taantuman jälkeisen positiivisen rakennemuutoksen osaamistarpeisiin. Selvitysmiehen ehdotusten mukaisesti tekniikan korkeakoulutusta sekä tutkimus- ja innovaatiotoimintaa Lounais-Suomessa vahvistetaan tekniikan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteisellä alustalla Turussa sekä perustamalla teknillisten yliopistojen ”yhteistyöyliopisto” Finnish Institute of Technology (FIT). Verkostomaisella yhteistoiminnalla haetaan osaltaan edellytyksiä teknillisen korkeakoulutasoisen koulutuksen sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan pitkäjänteiselle kehittämiselle. Ehdotuksiin sisältyy myös yhteistyörakenne, jossa osa yhteistyöyliopistojen koulutuksesta ja harjoittelusta tapahtuisi Varsinais-Suomessa. Tarvetta koulutusvastuujaon muutoksiin selvitysmies tarkastelisi Varsinais-Suomessa vasta ehdotetun toimintamallin toimivuuden arvioinnin jälkeen. Hallitus otti selvitysmiehen ehdotukset huomioon antaessaan vuoden 2017 ensimmäisen lisätalousarvion.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 23.5.2017 asettanut Lounais-Suomen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteistyörakenteiden valmistelutyöryhmän, jonka toimikausi päättyy 4.8.2017. Åbo Akademin rehtorin johdolla toimivassa laajapohjaisessa työryhmässä on edustajat paikallisten korkeakoulutoimijoiden ja teknillistieteellisen alan yliopistojen lisäksi alan yritys- ja järjestöpuolelta. Työryhmän tehtävänä on 1) valmistella suunnitelmat tekniikan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteisen alustan sekä Suomen tekniikan alan ”yhteistyöyliopiston” käynnistämiselle, 2) esittää tekniikan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen yhteistyörakenteissa välittömästi käynnistettävät toimenpiteet, jotka lisäävät tekniikan alan korkeakoulutettujen määrää Varsinais-Suomessa sekä 3) sopia yhteistyörakenteiden organisoinnista niin, että mainittu toiminta turvataan pitkällä tähtäimellä.

Arvio lisätalousarvioesitykseen sisältyvän yliopistojen yhteistyömallin toimivuudesta; vastaako mm. riittävän tehokkaasti koulutuksen kohtaanto-ongelmaan Varsinais-Suomessa vai olisiko työvoiman saanti varmempaa, jos Turun yliopistolla olisi oikeus kouluttaa myös esim. konetekniikan ja materiaalitekniikan diplomi-insinöörejä?

Selvitysmies katsoi, että huippuosaajia voidaan kasvattaa vain korkeatasoisella koulutuksella, joka taas edellyttää merkittäviä resursseja ja osaamista, jotka kumuloituvat hitaasti. Yliopistokoulutus perustuu aina tieteelliseen tutkimukseen, ja korkeatasoinen tutkimus tekniikan alalla edellyttää riittävää infrastruktuuria. Tällaisen tutkimuksellisen ympäristön rakentaminen edellyttää paitsi merkittäviä investointeja, myös opetus- ja tutkimushenkilökunnan laajamittaista rekrytointia. Siksi on lähdetty kokoamaan Suomen tekniikan alan yliopistojen voimia osaamishaasteisiin vastaamiseksi, sillä resurssien enempi hajauttaminen

Suomessa ei ole perusteltua kansallisesta kokonaisnäkökulmasta. Tekniikan alan ”yhteistyöyliopiston” esikuvana on eurooppalainen EIT (European Institute of Innovation and Technology), josta on saatu hyviä kokemuksia.

Päätetyillä toimenpiteillä haetaan nopeavaikutteisia tuloksia, jotka kantaisivat myös pidemmällä aikavälillä. Selvitysmies on arvioinut, että näillä toimenpiteillä pystytään vastaamaan olemassa oleviin osaamistarpeisiin. On muistettava, että koulutusvastuiden laajentamisen kautta osaajia saataisiin työmarkkinoille vasta ensi vuosikymmenen puolivälissä. Turun yliopiston koulutusvastuun laajentamistarvetta arvioidaan myöhemmin yhteistyöyliopiston toiminnasta saatujen kokemusten perusteella. Liikkeelle lähdetään kuitenkin siitä, että nyt käynnistettävät toimet ovat taloudelliset reunaehdot huomioon ottaen parhaat mahdolliset.

Vastattaessa rakennemuutoksiin koulutusjärjestelyin on tärkeää noudattaa selvitysmies Jokisen toimenpide-ehdotustenkin taustalla olleita näkökulmia: nopeavaikutteisuus, koulutuksen laadun ylläpitäminen, kustannustehokkuus sekä alueellinen ja kansallinen tasapaino.

Selvitysmiehen raportissa todetaan, että helmikuun 2017 lopussa työttömänä oli reilut 3 000 tekniikan akateemista, mikä on 4,8 prosenttia alan työvoimasta. Tärkeää onkin kiinnittää huomiota korkeakoulujen toimenpiteiden lisäksi myös työvoiman liikkuvuuteen ja työttömien työnhakijoiden mahdollisuuksiin osaamisensa kehittämiseen.

Minkälaiset mahdollisuudet on tällaisen yhteistyömallin laajentamiselle muille alueille, joilla positiivisen rakennemuutoksen vuoksi pulaa osaavasta työvoimasta?

Suomesta ei löydy varmastikaan montaa isoa paikkakuntaa, joka ei näkisi teknillistieteellistä ja kauppatieteellistä yliopistokoulutusta oman alueen kehittymisen kannalta tärkeänä. Meillä ei ole toisaalta varaa hajauttaa osaamistamme, mutta toisaalta osaajapula ei saa muodostua alueiden kasvun esteeksi.

Tärkeää on kehittää konseptia, jolla olemassa olevien yksiköiden osaamista pystytään hyödyntämään myös varsinaisen toimintapaikkakunnan ulkopuolella. Koulutusvastuiden laajentamisen ja uusien koulutusyksiköiden perustamisen sijaan ensisijainen tavoite on alueen yliopistojen ja muiden toimijoiden yhteistyö olemassa olevien teknillistieteellisten yksiköiden kanssa. Turussa hyväksi havaittavia käytänteitä voitaisiin hyödyntää maan eri osissa. Yhteistyötä on pystyttävä tekemään yliopistojen kesken myös olemassa olevia voimavaroja uudelleen suuntaamalla. Ammattikorkeakoulusektorilla kehitetty ”satelliittikoulutusmalli” on myös osoittautunut erityisesti SOTE –aloilla erinomaiseksi toimintamalliksi kouluttaa osaajia, joilla on vahvat työelämävalmiudet laadusta ja kustannustehokkuudesta tinkimättä.

”Yhteistyöyliopistossa” ei ole kyse uudesta organisaatiomallista, vaan yliopistolain mukaisesta organisoitumisesta. Yliopistolain mukaisesti tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten yliopisto voi jakaantua tiedekuntiin tai niihin rinnastettaviin yksiköihin sen mukaan kuin yliopiston johtosäännössä määrätään. Lisäksi yliopistoilla voi olla toisten yliopistojen kanssa yliopistokeskuksia tai muita yhteisiä yksiköitä sekä yhteisiä yksiköitä ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten tai muiden julkisten taikka yksityisten yhteisöjen tai säätiöiden kanssa.